

על שם אף אחד: הגיוס ושלטון החוק

אריה לייב תורן · 12 באוקטובר 2026

המון ששחרר עריק וחוק שנקרא על שם יריב הם שני פנים של אותה טעות. משה הראה דרך טובה יותר.

מאת אריה לייב תורן

שתי סצנות, בוקר אחד

בליל 5 באוקטובר 2026 הגיעו חיילי משטרה צבאית לבניין מגורים במודיעין כדי לעצור צעיר חרדי שלא התייצב לשירות. הידיעה התפשטה ברשת התרעות, ומאות מפגינים התאספו. הם התעמתו עם שוטרים, וחלקם ניסו לפרוץ לבניין. נדרשה משטרה כדי לחלץ את החיילים. החיילים יצאו בלי האיש שבאו לעצור.

למחרת בבוקר אמר דובר צה"ל את הדברים בפשטות: מספר רב של מתפרעים פעלו באופן מאורגן כדי לשבש את המעצר וסיכנו את ביטחון החיילים; משטרת ישראל השיבה את הסדר; וצה"ל מגנה בחריפות כל ניסיון להפריע לחייליו או לפגוע בהם בזמן שהם ממלאים את תפקידם כחוק. האכיפה נגד עריקים ומשתמטים, נאמר, תימשך באופן שוויוני ובמסגרת סמכויות הצבא.

כמה שעות אחר כך, ככנס ללוחמה בטרור באוניברסיטת רייכמן, הכריז נפתלי בנט על אחד מתנאי מפלגתו להצטרפות לממשלה הבאה: "חוק דרעי", שלפיו מי שהשתמט משירות בצה"ל, או מעודד אחרים להשתמט, לא יוכל לכהן בקבינט המדיני-ביטחוני. ש"ס השיבה מהר. ח"כ מיכאל מלכיאלי הבטיח "חוק בנט" משלו: מי שלקח את ראשות הממשלה עם שישה מנדטים, בניגוד לרצון בוחריו – ומלכיאלי כינה זאת הונאה פוליטית – ייפסל מלהתמודד שוב לכנסת.

כדאי לשים לב שאריה דרעי שירת בצה"ל, גם אם לזמן קצר, ואינו חבר רשמי בקבינט מאז הקמת הממשלה הנוכחית בינואר 2023. החוק שנקרא על שמו, כך נראה, לא יגיע בו. השם הוא המסר.

כשבועיים לפני הבחירות ב־27 באוקטובר, שתי הסצנות יתויקו כחומר קמפיין. מגיע להן יותר. כל אחת, בדרכה, שואלת אם החוק בישראל הוא ברית שמחייבת את כולנו, או נשק שמחנה אחד מניף נגד אחר.

השאלה ששאל משה

כששבטי ראובן וגד ביקשו להתיישב בארץ המרעה שבעבר הירדן, תשובת משה הייתה חד־ה: "הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה?" (במדבר לב, ו). הוא הזהיר שבקשתם תניא את לב בני ישראל, כפי שעשה דבר המרגלים ארבעים שנה קודם (לב, ז–טו).

הפסוק הזה הפך לסיסמה בוויכוח שלנו, ובצדק. זו שאלה אמיתית; התורה שואלת אותה, ואף יהודי אינו יכול לבטל אותה בהינף יד. עם במלחמה, שאנשי המילואים שלו נקראים שוב ושוב, שמשפחותיו מתוחות עד קצה, שפצועיו ושכוליו ממלאים כל עיר – רשאי לשאול אותה כל חלק בחברה הישראלית.

אבל המשיכו לקרוא. שני השבטים אינם מסרבים. הם מתייצבים: "וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם הִבִּיאֲנָם אֶל מְקוֹמָם... לֹא נָשׁוּב אֶל בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ" (לב, יז-יח). ומשה אינו עונה בעונש, בפסילה או בחוק על שם ראובן. הוא עונה בהסכם. אם תעשו זאת – הארץ שלכם, "וְהָיִיתֶם נָקִים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל" (לב, כב). ואם לא – החובה עומדת, והתוצאה מפורשת (לב, כג, כט-ל).

חז"ל ראו בחילופי הדברים האלה את הדגם לכל תנאי מחייב בהלכה. רבי מאיר אומר: "כָּל תְּנָאי שֶׁאֵינוּ כְּתוּבֵי בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן, אֵינוּ תְּנָאי" (משנה קידושין ג, ד). תנאי אמיתי אומר את שני הצדדים: מה יהיה אם יקום, ומה אם לא. כך נראה חוק כשהוא ברית. תנאי ברורים וידועים מראש. הוא מחייב את שני הצדדים. והוא מציע לכל אחד דרך להיות "נקי מה' ומישראל".

המלך תחת החוק

התורה אומרת אותו דבר על כוח. מלך ישראל חייב לכתוב לעצמו ספר תורה ולקרוא בו כל ימי חייו, "לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ מֵאֲחָיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן הַמִּצְוָה יְמִין וּשְׂמֹאל" (דברים יז, כ). המשרה הגבוהה בארץ עומדת תחת אותו חוק כמו כולם.

גם לשופט נאמר: "לֹא תִשָּׂא פָנֶי דָל וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי גָדוֹל, בְּצִדֶּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו). החוק אינו שואל מי אתה. הוא שואל מה עשית.

מול המידה הזאת, שתי הסצנות נכשלות.

ההמון

נתחיל במודיעין. מה שלא יחשוב אדם על כללי השירות, על הפטורים או על אופן האכיפה – אסור להמון להוציא אדם מידי חיילים שממלאים פקודה. לא במודיעין, לא בבני ברק, לא בתל אביב, ולא בשם שום מטרה, יקרה ככל שתהיה.

רבי חנינא סגן הכהנים לימד: "הָיוּ מִתְפַּלְלִים בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת, שֶׁאֵלְמָלָא מוֹרָאָה, אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בְּלִעּוֹ" (אבות ג, ב). הוא חי תחת רומא, ועדיין ידע שסדר ציבורי הוא ברכה. החלופה לו איננה חירות. היא שלטון מי שמסוגל לאסוף המון גדול יותר.

ויש פצע נוסף. החיילים שכותרו באותו לילה הם האחים שבשאלת משה. חבריהם שירתו חודשים ארוכים במלחמה הזאת, וחלקם לא חזרו הביתה. לסכן אותם בשם התורה זה חילול ה' שעולם התורה אינו יכול להרשות לעצמו ואסור לו לסבול. רוב המשפחות החרדיות לא שלחו איש לאותו בניין. רבניהן ונציגיהן יכולים לעזור להן, ולכבוד התורה, אם יאמרו זאת בבירור.

הנשק

עכשיו בנט. הדרישה שמי שמחליטים על מלחמה יישאו בנטל שלה איננה מופרכת. חז"ל ידעו שיש מלחמות שבהן "הַכָּל יוֹצְאִין, אֶפְלוּ חֵתָן מִחֶדְרָו וְכָלָה מִחֻפָּתָה" (משנה סוטה ח, ז). קבינט ששולח בנים ובנות לקרב טוב יותר כשיש בו חברים שמכירים את הקריאה הזאת מבפנים, והבוחרים רשאים לשקול זאת.

אבל חוק איננו סיסמה, וחוק שנקרא על שם יריב פוליטי איננו חוק במובן של התורה כלל. הוא אינו שואל "מה עשית?" הוא שואל "מי אתה?" "חוק דרעי" הוצע כתנאי קואליציוני שמכוון ליריב בשמו. "חוק בנט" של מלכיאלי הוא תמונת הראי שלו: אישי, עונשי, ומוכרז כאיום. אף אחת מההצעות לא נועדה באמת להיחקק. שתיהן נועדו להישמע. ושתיהן מלמדות את הציבור שחוק הוא משהו שמנצחים עושים למפסידים.

הלקח הזה הוא הסכנה האמיתית. לצעירים שבמודיעין באותו לילה אומרים, חלק ממנהיגיהם, שחובת השירות היא נשק שמכוון אליהם ואל עולם התורה. בכל פעם שפוליטיקאי קורא לחוק על שם מנהיג חרדי, הוא מאשר בעיניהם את הסיפור הזה. אם החובה אמורה להתקבל, ולא רק להיכפות, היא צריכה להיראות כמו התנאי שקבע משה: כללית, ברורה, שווה לכולם, ועם דרך מכובדת לקיים אותה.

כבוד לשערים

לשיחה הזאת יש מחצית שנייה, ועולם התורה צודק כשהוא עומד עליה. רבי יהושע בן לוי דרש את הפסוק "עֲמֻדֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם" (תהלים קכב, ב) כתשובה לשאלה: מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה (מכות י"ע"א). כשהטילו על החכמים מס לחומת העיר, טען ריש לקיש שתלמידי חכמים אינם צריכים שמירה, ורבי יוחנן הצביע על התורה עצמה כחומתם, והגמרא פוטרת תלמידי חכמים מתשלום לביצורי העיר (בבא בתרא ז"ע"ב-ח ע"א). הרמב"ם כותב ששבט לוי הובדל לעבוד את ה' ולהורות דרכיו, "לפיכך... אין עורכין מלחמה כשאר ישראל". ובסוף אותן הלכות הוא מוסיף: "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו... הרי זה נתקדש קודש קדשים", וה' יזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללוויים (הלכות שמיטה ויובל יג, יב-יג). הקטע השני אינו מזכיר מלחמה; המגינים על פטור הישיבות קוראים בו הרחבה של מעמד לוי אל הלומד בתורה במשרה מלאה.

המקורות האלה אמיתיים, וכותב אורתודוקסי שמעמיד פנים שאינם קיימים אינו ישר. הם גם שנויים במחלוקת: עד היכן מגיעים דברי הרמב"ם, האם הם מתארים פטור ממלחמה או אורח חיים, וכמה אנשים הם יכולים לכסות במדינה יהודית ריבונית שנלחמת. מקומו של הוויכוח הזה בבית המדרש ובכנסת, וראוי שיתנהל בכבוד משני הצדדים.

מה שאינו נובע מאף אחד מהמקורות האלה הוא שמותר להמון לשחרר עריק, או שנטל ההגנה על העם ייפול שוב ושוב על משפחות מסוימות בעוד אחרות אינן נושאות בו כלל. שאלת משה ושערי ירושלים אינם יריבים. עם שלומד תורה ועם שמגן על עצמו הם אותו עם, והברית מבקשת מכל אחד לראות בשני אחים. ראובן וגד עברו את הירדן עם כל ישראל. הלוויים נשאו את הארון. איש לא ישב בצד.

חוק על שם אף אחד

אז הנה הצעה צנועה לשבועיים הקרובים.

להנהגה החרדית: גנו בלי הסתייגות את מה שקרה במודיעין ב־5 באוקטובר. מותר להתנגד למדיניות בכל דרך חוקית. אי אפשר לעמוד מאחורי שימוש בהמון נגד חיילים. אמרו בבירור ששיבוש מעצר איננו מעשה של תורה. לבנט, ולכל מפלגה שרוצה שהשירות החרדי יגדל: וותרו על השמות. כתבו את החובה כפי שכתב משה את התנאי שלו – לכולם, עם שני הצדדים מפורשים, מסלול מכובד ללומדי תורה רציניים ודרך אמיתית לשירות לכל השאר, בתנאים שמכבדים את אורח חייהם. לחוק על שם אף אחד יש סיכוי שכולם יקיימו אותו.

לש"ס: התשובה לחוק אישי איננה חוק אישי נוסף. היא הצעה טובה יותר.

ולכולנו: מבחן החוק בתורה הוא אם המלך והרועה עומדים לפניו שווים. "וְהָיְתָם נֶקֶדִים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל" (במדבר לב, כב) הייתה ההבטחה לראובן ולגד כשהסכימו לשאת בנטל. היא יכולה להיות ההבטחה לכל ישראל.

עוד מכתיבתי: aryehleibtoren.com

Prepared in deep partnership and cooperation with Grok and xAI

כל הכבוד לריבונו של עולם · הטעויות שלי.